

CSIFFÁRY TAMÁS

Bevezető egy dokumentumhoz

Dr. Benisch (Némethy) Artúr 1881-ben született, s 1972-ben halt meg. A név nem sokat mond, talán néhány statisztikus, nemzetiségi kérdéssel foglalkozó történész, oktatáspolitikában járatos neveléstörténész ismeri. Nem véletlen, hiszen Benisch Artúr nem volt ünnepezt művész vagy nagy formátumú politikus. Dr. Benisch állami tisztviselő volt, miniszteri tanácsos, településszerkezeti reformok kidolgozója, megvalósítója, nemzetiségi ügyekre specializálódott bölcsész. Annak a korosztálynak a tagja, amely már felnőtt fejjel élte meg az első világhézagást és a „trianoni rendezést”. A Monarchia felbomlása után nem kiált bosszúért, végzi tovább munkáját: tanulmányokat ír, jelentéseket, beszámolókat készít. Teszi mindezt kétségtelenül a magyarság erősítésének eszméjétől vezérelve. Tagadhatatlan, örül minden négyzetkilométernek, minden területi nyereségnek. A bécsi döntések előkészítésében a magyar delegáció szakértőjeként, Teleki Pál bizalmasaként vesz részt, ezáltal tevékenységének hatóköre kiszélesedik. A Határmegállapító Bizottság jegyzőkönyvét magyar részről Benisch Artúr írja alá. Miniszterelnöki megbízásból bejárja a nemzetiségi területeket, jelentéseket készít. Felméri a visszakapott területeken a magyarság helyzetét, elemzi a két évtized alatti változásokat, a magyarság elszlovákosítására, elrománosítására tett kísérleteket.

A magyar fegyverszüneti delegációnak 1945. január 18-án adta át Molotov a fegyverszüneti egyezmény szövegének tervezetét. Ennek tanulmányozására, ill. a magyar álláspont kialakítására a Gyöngyösi vezette delegáció egy napot kapott. A második tanácskozáson a magyar fél előterjesztette észrevételeit, mindazonáltal az egyezmény szövegén nem történt változtatás, így az véglegessé is vált.

A második világháborút lezáró békekonferenciára 1946. júliusában került sor Párizsban. Különösen indokolt volt alapos, minél objektívabb békeprogrammal előállni, hiszen tudjuk, a legyőzött államok javaslatainak figyelembevételéről csak abban az esetben lehetett szó, ha azokat valamely győztes állam magáévá tette. A magyar békeszerződés-tervezettel foglalkozó területi és politikai bizottság az érdemi tárgyalásokat augusztus 28-án kezdte meg. Magyarország az Erdély egy részére vonatkozó területi igények kielégítése mellett a Romániában maradó magyarság nemzetiségi jogainak békeszerződésben foglalt biztosítását kérte. Erdély sorsa azonban szinte percek alatt eldőlt, mivel a magyar javaslatnak a bizottságban nem akadt egyetlen szószólója sem. A későbbi, magyar-román együttes bizottsági ülésen szintúgy nem született eredmény; a román képviselő, Tatarescu elutasította a kért, mintegy 3000 km²-nyi területre, valamint a Székelyföld területi önkormányzatára vonatkozó indítványt, sőt elvetette a közvetlen magyar-román tárgyalások gondolatát is. Így érthető, hogy a bizottság szeptember 5-én visszaállította a bécsi döntés előtti magyar-román határt.

Csehszlovákia vonatkozásában a magyar területi és politikai bizottságot a számos csehszlovák indítvány közül főleg a Pozsony környéki területek, és a mintegy 200 ezer főnyi, kitelepítésre szánt csehszlovákiai magyar ügye foglalkoztatta. A magyar küldöttség az 1937. december 31-i magyar-csehszlovák államhatár fenntartását kérte, továbbá azt, hogy szüntessék meg a magyar nemzetiségű lakossággal szemben foganatosított diszkriminációs rendszabályokat. A bizottság elutasította a magyar kérést, ellenben részlegesen helyt adott a csehszlovák területi igényeknek (három falu átcsatolása). A csehszlovákiai magyarok kitelepítését illetően a nagyhatalmak módosító indítványt tettek, amely elvileg kizárta az egyoldalú akciók lehetőségét, s arra kényszerítette Csehszlovákiát, hogy közvetlen tárgyalásokon keresse a megoldást. Magyarország gazdasági kötelezettségeit a Balkáni Gazdasági Bizottság tárgyalta, amely egyetlen esetben sem hallgatta meg a magyar

küldöttséget. A legkevesebb gondot - erre számítani is lehetett - a katonai kérdések okozták. A bizottság egy óra alatt döntött a katonai vonatkozású cikkelyekről.

Még a fegyverszüneti tárgyalásokat követően Gyöngyösi külügyminiszter - ismerve Benischnek a határmegállapító tárgyalásoknál végzett tevékenységét - felkérte őt, hogy dolgozzon ki egy javaslatot a kormány békeelőkészítő programjának kialakításához. Az alábbi tervezetet Benisch 1945 augusztusában készítette el. A javaslat központi gondolata, hogy Magyarországnak fel kell adnia az integritás elvét, a történelmi jogon alapuló szentistváni gondolatot, a vezetésre való igényt a Kárpát-medencében. Ehelyett az etnikai elv alapjára helyezkedett, vagyis hogy minden nép lehetőleg a maga nemzeti államában éljen. Benisch feltételezte, hogy az önkéntes népcserével kapcsolatban fel lehet vetni bizonyos kompenzációs igényt; mivel Magyarország etnikai határán túl is jelentős számban élnek magyar nemzetiségűek, így az ő letelepítésük céljából igényt kell és lehet formálni megfelelő nagyságú, az etnikai határon túl lévő területre is.

Tudjuk jól, mi lett a sorsa a magyar indítványoknak.